

HAL
open science

Alexandru Zamphiropol – un urbanist discret

Ioana Iosa

► **To cite this version:**

Ioana Iosa. Alexandru Zamphiropol – un urbanist discret. *Urbanismul (România)*, 2009, 3. halshs-01380578

HAL Id: halshs-01380578

<https://shs.hal.science/halshs-01380578>

Submitted on 13 Oct 2016

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Alexandru Zamphiropol – un urbanist mult prea discret

Ioana IOSA

arhitect-urbanist / doctorand CRH - UMR LOUEST 7145 <http://www.louest.cnrs.fr>
ioana.iosa@paris-valdeseine.archi.fr

Arhitect și urbanist român de formație franceză, Alexandru Zamphiropol¹ (30 octombrie 1898 - 28 august 1977), este unul dintre promotorii mișcării moderne în arhitectură precum și unul dintre pionierii urbanismului românesc². Figură pe nedrept neglijată de învățământul românesc de arhitectură - probabil deoarece nu a făcut parte dintre profesorii Școlii de arhitectură a cărei programă analitică o contesta - Alexandru Zamphiropol și-a definitivat studiile la Paris, mai întâi la Școala superioară de arte frumoase și mai apoi la Institutul de Urbanism al Universității din Paris (IUUP). Se înscrie în curentul culturalist francez³, structurat în jurul lui Marcel Poëte și mai târziu Gaston Bardet urbaniști ce promovează o raționalizare a spațiului urban prin reconsiderarea situației existente, raționalizare care are ca scop nu doar igienizarea și înfrumusețarea orașelor ci și « *dezvoltarea morală* » a societății, în special în cazul cartierelor muncitorești.

În calitate de bursier al statului român Zamphiropol urmează, din 1919, cursurile Școlii superioare de arte frumoase, secția de arhitectură. Obține diploma de arhitect în 1925 și în 1926 se înscrie la cursurile IUUP⁴ în urma cărora va deveni, în 8 decembrie 1928, al 35-lea diplomat în urbanism din Franța în fața unui juriu compus din William Oualid, Marcel Poëte, Henri Prost, François Sentenac și Auguste Bruggeman (director al IUUP și coordonator al lucrării). În 28 iunie 1930 devine, de asemenea primul laureat al IUUP deoarece obține premiul I « *Renasterea orașelor* » pentru activitatea de urbanist din perioada 1925-1928 și o bursă de călătorie de 2000 de franci⁵. Lucrarea sa de diplomă intitulată « *O cetate a petrolului* » va fi publicată în 1932 sub auspiciile universității. În prealabil, proiectul este expus în 1929 la Salonul oficial din Paris, ocazie cu care Societatea artiștilor francezi îi va decerna Medalia de argint.

Lucrarea conține - pe lângă considerațiile teoretice și un studiu comparativ al practicilor internaționale în domeniul industriei petrolifere - un proiect de amenajare al unui centru petrolifer de 100.000-120.000 de locuitori și 1.400 ha la Călinești⁶ și un proiect de regulament de urbanism ce corespunde proiectului de amenajare propus. Scopul noului oraș este de a « *răspunde exigențelor actuale și nevoilor viitoare* » legate de organizarea zonelor industriale petrolifere și de a asigura dezvoltarea « *morală și igienică* » a populației implicate în producția petroliferă. Proiectul prevede separarea orașului în șapte cartiere : cartierul administrativ sau centrul civic la intersecția axelor N-S și E-V cu o densitate de 35 loc/ha și clădiri cu 4 etaje; cartierul de afaceri (circulația auto este organizată în subsol) cu o densitate de 50 loc/ha și clădiri cu 10 etaje; patru cartiere rezidențiale - de locuințe colective organizate în sistem insular închis și de locuințe individuale (parcele de 250 m², 400 m² și 600 m²) cu o densitate de 50-160 loc/ha; cartierul industrial cu o densitate de 10 loc/ha; cartierul școlilor tehnice; și, în fine, cartierul dotarilor sanitare (sanatoriu, azil, spital, tabără pentru copii) situat la mai mult de 400 m altitudine de Călinești. 375 ha de

¹ În perioada comunistă numele lui va fi ortografiat Zamfiropol.

² Recomandăm consultarea articolului omagial (apărut în revista Arhitectura 1981) prin care Adrian Mahu încearcă să-l smulgă din uitare pe acela care a fost Alexandru Zamphiropol, « *arhitect și urbanist diplomat de Guvernul francez* », după cum el însuși avea obișnuința să-și semneze lucrările.

³ Acest curent se opune curentului progresist al cărui leader, Le Corbusier, promova mai degrabă proiecte de amenajare radicală și puțin sensibilă la tot ce ține de tradiția urbană. Pentru mai multe detalii recomandăm lucrarea lui Françoise Choay, « *Urbanismul, utopii și realități* ».

⁴ Școala de Inalte Studii Urbane a fost creată în 1919 de către Marcel Poëte și Henri Sellier (este prima și singura școală de urbanism din Franța, excepție făcând cursul facultativ de urbanism de la Școala de Arte Frumoase, până în 1970 când va lua ființa Institutul francez de urbanism de la Marne-la-Vallée). Începând cu 1924, ea va fi afiliată Universității din Paris și transformată în Institut de Urbanism condus de către Auguste Bruggeman; filiera administrativă a institutului va deveni Școala Națională de Administrație Municipală (ce se va desprinde de IUUP în 1970). Zamphiropol este unul dintre cei aproximativ 20 de studenți români la IUUP formați între 1925 și 1943. El face parte din cea de-a doua promoție IUUP ce include și studenți români (1926-1928), fiind coleg cu Alexandre Hempel, Paul Hornstein și Nicolas Ionesco; cu primul va concura și va câștiga premiul pentru Piața Natiunei, în 1936.

⁵ Ca ordin de mărime, taxele la IUUP erau de 100 fr pentru înscrierea anuală, 175 fr pentru fiecare semestru, 60 fr pentru examene, 150 fr pentru teză.

⁶ În bazinul Moreni-Băicoi-Buștenari-Câmpina, la 3 km de Băicoi și aproximativ 80 km de București.

spațiu verde, ceea ce reprezintă 27,1% din suprafața totală, sunt prevăzute a fi amenajate. Transportul e prevăzut a se realiza cu tramvaie și autobuze. Accidentele de teren sunt utilizate pentru a obține pitorescul, neprevăzutul, varietatea ce vin să completeze « *străzile pline de lumină și aer, panglicile de verdeață, piețele ordonate, perspectivele monumentale* » pentru a face orașul mai viu și mai atrăgător. În fine, proiectul de amenajare mai include și prescripții privitoare la tratamentul deșeurilor menajere și a apelor uzate, precum și o împărțire a lucrărilor în trei etape consecutive. Regulamentul prevede POT, înălțimea imobilelor, înălțimea sub plafon, lărgimea minimă a parcelelor și servituțile arhitecturale cu scop estetic. Lucrarea reprezintă, așa cum sublinia Auguste Bruggeman în prefața publicației din 1932, dovada că Alexandru Zamphiropol este capabil să realizeze un studiu complet al fenomenelor susceptibile să dea naștere unui oraș industrial tratate prin prisma teoriilor urbane promovate la începutul secolului al XX-lea (insula monofuncțională deci specializată; apariția centrului civic și a cartierului de afaceri; deplasarea rapidă și dotările pe care le necesită; practicile de igienizare și salubritate; etc.)

Cursurile IUUP permit studenților să exerseze în paralel o profesie. Zamphiropol lucrează așadar ca arhitect și câștigă concursurile pentru amenajarea sălii de festivități de la Primăria din Vincennes, pentru amenajarea unei săli la Salonul de Artă din Paris și pentru sanatoriul de la Sancellemoz-Chamonix (lucrare realizată în 1929).

În 1930 se instalează definitiv în România unde joacă un rol important în dezvoltarea învățământului de arhitectură și urbanism precum și a proiectării. Încearcă să înființeze o Academie de arhitectură și urbanism, dar nu primește autorizația Ministerului Învățământului. Va crea așadar un atelier propriu de arhitectură după modelul francez. În calitate de cadru didactic, lucrează din 1942 în 1948 în cadrul Secției de specializare urbanistică a Universității Politehnice din București, sub conducerea lui Duiliu Marcu și, din 1946 în 1948, la Școala de Tehnicienii Cadastrali de pe lângă Ministerul de Justiție. În cei 28 de ani de activitate în domeniul proiectării realizează planurile a 500-600 de locuințe colective și individuale în București, Ploiești, Snagov, Sinaia, Predeal, Văleni, Pitești din care se construiesc aproximativ 70% (lotizările Lemaître și Lănăriei 80-82; intrarea N. Iorga; strada Basarab; alea Muntenescu; etc.), precum și schițe de sistematizare pentru planul orașului București⁷ (1930-1931), studii de amenajare pentru Piața Victoriei, Piața Senatului, Dealul Spirei, Halele Centrale, Gara de Nord, Parcul Național, Parcul Bellu, etc. și planuri de sistematizare pentru Lacul Roșu (1935-1939), Pitești (1938-1950), Predeal (1936-1948), Timișul de Sus (1938-1940), Azuga (1938-1940), Bușteni (1939-1942), etc. În același timp, Zamphiropol face parte din Comisia lărgită de verificare a planului director de sistematizare decretat în 9 Mai 1935 (împreună cu P. Antonescu, C. Sfintescu, C. Smărăndescu, E. Doneaud, G. Negoescu, C. Iotzu, R. Bolomey, I. Berindey, D. Marcu, G. M. Cantacuzino, I. Davidescu, T. Rădulescu, etc.) și din Comisia specială de aplicare și interpretare a planului de sistematizare (împreună cu I. Berindey, R. Bolomey, E. Fonescu, M. Pompei, P. Antonescu, I. Davidescu, G. Simotta) care emite până în 1944 cele 68 de « avize de principiu » cu privire la modificările semnificative aduse planului director de sistematizare. În paralel, participă la redactarea Regulamentului de construcții și alinieri al municipiului București din 1939.

Participările la concursuri îi aduc premiul I și II pentru proiectul Institutului de igienă; premiul I pentru extinderea Palatului de Justiție în 1934 (concurs restrâns cu invitații; lucrarea nu se realizează); două premii III *ex aequo* și o mențiune specială pentru Piața Națiunii în 1936 (premiul I și II nu se acordă); premiul III la concursul pentru Piața Victoriei în 1942 (premiul I și II nu se acordă); premiul I pentru Piața Palatului în 1943; premiul I pentru Facultatea de Agricultură din 1943 (lucrarea nu se realizează); premiul I *ex aequo* și mențiunea I pentru Teatrul Național în 1946 (lucrarea nu se realizează); mențiunea I la concursul pentru Teatrul de Operă din 1948; premiul II și mențiunea I la concursul pentru Piața Casei Centrale a Armatei în 1955 (premiul I nu se acordă); mențiunea I la concursul pentru Piața Nicolae Bălcescu în 1956, etc.

Din 1951 va lucra ca arhitect la IPROCHIM iar în 1952 este numit consilier tehnic în Ministerul Chimiei. În 1958 se va angaja ca arhitect-șef la Institutul regional de proiectare Ploiești, orașul sau de proveniență, pentru ca în 1959 să se retragă din viața activă.

Alexandru Zamphiropol a fost unul dintre artiștii compleți ai începutului de secol, care și-a dedicat întreaga energie arhitecturii și urbanismului pe care le considera ca făcând parte din același întreg și capabile de progres social⁸ dincolo de rolul lor funcțional, igienic și estetic. Extrem de apreciat ca student, ar fi avut

⁷ Schițele de amenajare realizate le va oferi în 1934 Primăriei orașului București ca bază pentru dezbaterile legate de planul director de sistematizare. Ele prevăd o reorganizare a sistemului de circulație, propun exproprierea pentru amenajarea pietelor de circulație dar și arhitecturale, a sgarurilor și a parcurilor. Accidentele de teren sunt folosite pentru crearea perspectivelor monumentale și a grădinilor publice. Halele centrale sunt deplasate alături de abator și de viitorul port comercial. Gările sunt legate printr-o centură ferată circulară. Cartierele sunt redistribuite și specializate (conform teoriilor urbane de început de secol al XX-lea).

⁸ « Dacă s'ar organiza pe această centură fâșii de teren « non edificandi » astfel cum noi am preconizat să se rezerve dealungul

posibilitatea sa ramâna în țara care l-a format, dar a preferat sa se întoarcă în țara de origine, România, pentru a contribui la dezvoltarea acesteia și în special a capitalei⁹ în care a ales să trăiască și căreia i-a dedicat majoritatea studiilor sale. Pentru importanța sa în dezvoltarea teoriilor și proiectării românești de arhitectură și urbanism, pentru profesionalismul său, pentru progresismul de care a dat dovadă, este important ca Alexandru Zamphiropol să beneficieze din nou de recunoasterea meritelor profesionale de care se bucura înaintea schimbării de regim politic.

Arhivele IUP, 4 caiete (Procesele verbale ale Comitetului de perfecționare și ale Consiliului de administrație ; Procesele verbale ale Consiliului de administrație ; Registrul înscrierilor 1925-1934 ; Registrul diplomaților din 16 noiembrie 1922 în 16 iunie 1954).

« Autorizații – concursuri - expoziții », *Urbanismul*, 1933, pp. 124-129, 239-252, 386-403, 496-520, 621-628, 702-706.

CHOAY (Françoise), *Urbanisme, utopies et réalité*, Paris, Le Seuil, 1965.

MAHU (Adrian), « Inaintașii noștri. Arhitectul Alexandru Zamfiropol », *Arhitectura*, 4-5/1981, p.113-118

PETRASCU (G.), « Note în legătură cu concursul pentru sistematizarea pieței Casei centrale a armatei din București », *Arhitectura*, 4/1955, pp. 9- 32.

SFINTESCU (C. I.), « Invățământul urbanismului în străinătate și în România », *Urbanismul*, 1932, pp. 425-431.

TZIGARA-SAMURCAS (A.), « Trei concursuri publice », *Arhitectura*, 1943-44, pp. 17-30.

ZAMPHIROPOL (Alexandre), *Une cité du pétrole*, préface de Auguste Bruggeman, Paris, R. Blamon et J. Kahane, Biblioteca Institutului de Urbanism al Universității din Paris, 1932, 89 p.

ZAMPHIROPOL (Alexandru), « Despre planul de sistematizare al Bucureștilor », *Arhitectura*, 1934, p. 41-

45; « Despre urbanism. Câteva principii despre întocmirea planurilor de sistematizare », *Arhitectura*, 1935;

« Memoriu critic despre planul de sistematizare propus de comitetul de lucru al municipiului », *Arhitectura*, 1935, pp. 17-20; « Din problemele desbatute la al XIII-lea congres internațional al arhitecților. Insemnări pe marginea temei a III-a », *Arhitectura*, 1935, pp. 4-6, 11-12 și 19-20; « Despre planul de sistematizare.

Urbanismul și prefacerea capitalei », *Arhitectura*, 1936-1938, pp. 4-6, 11-12; « Urbanismul și prefacerea capitalei. Sistemul arterelor de circulație », *Arhitectura*, 1936-1938, pp. 19-20.

penetrațiilor și dacă aceste fâșii libere s'ar amenaja sumar și s'ar da în arendă pe sume foarte reduse pentru grădinarit populației de lucrători de la periferie, am reuși să legăm individul de tarină, scotându-l din cărciumi unde-și petrece orele lui libere, precum și salvându-l de influente păgubitoare, dându-i în același timp prilejul să muncească în aer liber, să-și reîmprospăteze plămâni după munca în ateliere și să-și producă chiar necesarul în legume sau fructe pentru menajul său. Am opera astfel o asanare socială, igienică și foarte morală, totuși cu oarecari beneficii de chirii cari ar acoperi investițiile. Rămânem deci la ideia ca o șosea de mare centură, dublată de o cale ferată suburbană pentru aprovizionări și protejată de o perdea de plantatii, cât mai deasă care ar forma ecran contra vânturilor dominante, iar mai departe găsindu-se aceste mici terenuri de grădinarit, ar fi cel mai ideal mijloc de încercuire al metropolei. » în ZAMPHIROPOL (Alexandru), « Memoriu critic despre planul de sistematizare propus de comitetul de lucru al municipiului », *Arhitectura*, 1935, pp. 17-20.

⁹ « Actuala stare a Capitalei nu corespunde cerintelor vietii moderne și nici rolului ce trebuie să aibă ca metropolă națională și europeană. Se impune deci cât mai grabnic o sistematizare curajoasă și rațională pentru a ridica orașul la nivelul timpurilor ce trăim și a lăsa generațiilor viitoare un patrimoniu armonnic și util. [...] Astfel vom face ca Bucureștiul viitorului să devie un oraș lumină la poartă orientală a civilizației europene. » în ZAMPHIROPOL (Alexandru), « Despre planul de sistematizare al Bucureștilor », *Arhitectura*, 1934, p. 41-45.